

Julie Marie Vinter Hansen – første kvindelige embedsmand på Københavns Universitet

Bente Rosenbeck

Julie Vinter Hansen var uddannet astronom og blev den første kvinde, som blev ansat på Astronomisk Observatorium på Københavns Universitet i 1922. I 1939 blev Vinter Hansen tildelt det prestigefyldte Tagea Brandts Rejselegat, som hun brugte til et ophold i USA. Vinter Hansen var en klassisk astronom kendt for beregninger af mindre planeter og kometers baner. I 1950'erne fik hun tilsyn med Brorfelde Observatoriet. Hun var ikke kun aktiv i mange faglige organisationer, men også i flere kvindeorganisationer.

Julie Marie Vinter Hansen blev født den 20. juli 1890 i København i et grundtvigiansk miljø [1]. Faderen Jørgen Hansen-Ølstykke (1837–1911) kom ellers fra et indremissionsk hjem. Han stillede op for Venstre uden at blive valgt, men blev så valgt til Folketinget for De Radikale i 1881, hvor han sad frem til 1890. Han var en af foregangsmændene for brugsforeningsbevægelsen og næstformand for det nyoprettede FDB i perioden 1896 til 1910. Han havde tre børn i sit første ægteskab, men blev enkemand og giftede sig med sin afdøde kones niece Rasmine Sophie Vinter (1848–1939), skipperdatter fra Svendborg og uddannet som kommunelærerinde. Sammen fik de ét barn, Julie, som fik både faderens og moderens navn. Kun et af børnene, Carl Olaf Ernst (1865–1948), fra første ægteskab overlevede til voksenalderen. Hans familie stod Julie Vinter Hansen nær.

Vinter Hansen blev uddannet fra Nathalie Zahles Skole i 1910. Herefter indskrev hun sig på Københavns Universitet. Hun blev i 1917 den første kvindelige mag.scient. i astronomi. Allerede som studerende blev hun ansat som beregner på universitetets astronomiske observatorium. Hun var på vej ud i et job i forsikringsbranchen, da observatoriets direktør, professor Elis Strömrgren, fik hende ind i en assistentstilling i 1919, som så førte til en fast stilling som observator i 1922, efter at loven fra 1921 gav kvinder adgang til offentlig ansættelse.

Denne udnævnelse gjorde hende til den første og eneste kvindelige observator i Europa på det tidspunkt. Hun boede sammen med sin mor (der døde i 1939) på Det Astronomiske Observatorium på Østervold indtil sin død i 1960, 70 år gammel. Efter faderens død rejste mor og datter en del. De skrev en dagbog eller rejsedagbog fra deres mange rejser mellem 1911 og 1938, som findes på Rigsarkivet. Familien har formodentlig været ret velhavende.

Et ufrivilligt langt ophold

I 1939 blev Vinter Hansen tildelt det prestigefyldte Tagea Brandts Rejselegat, der gav hende mulighed for at rejse til USA. Hun forlod Europa dagen før, Hitler drog ind i Polen. Det var meningen, at turen skulle vare fem måneder, men udbruddet af Anden Verdenskrig forlængede hendes ophold i USA. Hun

forsøgte at komme hjem, men en båd sank, en anden blev aflyst. Hun måtte blive, og i denne periode arbejdede hun på Lick Observatory ved University of California, hvor hun modtog Martin Kellogg Fellowship, som gjorde det muligt for hende at arbejde i USA. I 1940 blev hun tildelt Annie J. Cannon Award af American Astronomical Society, den højeste æresbevisning for kvindelige astronomer. Hun vendte først tilbage til Danmark i efteråret 1945.

Figur 1. Julie Marie Vinter Hansen (ca. 1925). Hun var den første kvinde, som blev ansat i en embedsstilling på KU. Hun var ansat på Astronomisk Observatorium fra 1922 og frem til pensioneringen i 1960. Foto: Lick Observatory Archive.

Karriere

Efter hjemkomsten fra USA fortsatte hun sit arbejde på observatoriet. Vinter Hansen var en klassisk astronom kendt for beregning af mindre planeter og kometers baner. Hun var en dygtig beregner, og på baggrund af nøjagtige observationer beregnede hun baner for asteroider og kometer ved hjælp af logaritmetabeller.

I 1933 undersøgte hun 32P/Comas Solá, en periodisk komet med en omløbsperiode på 8,8 år. Kometkernen anslås til at være 8,4 kilometer i diameter. José Comas Solá havde opdaget den i 1926, og Vinter Hansen

beregne dens kredsløb frem til 1980 og forudsagde, hvornår den ville vende tilbage til Jordens bane.

Vinter Hansen havde gennem sin karriere adskillige prestigefyldte stillinger og modtog flere hædersbevisninger. Hun var medlem af bestyrelsen for Dansk Astronomisk Selskab og tiltrådte formandskabet efter professor Elis Strömngrens død i 1947, en stilling hun beklædte indtil sin død. Hun var redaktør af *Nordisk Astronomisk Tidsskrift* fra 1920 til 1960. I hendes arkiv i Rigsarkivet er der en omfattende faglig korrespondance med astronomer verden over og mellem hende og Elis Strömngren. Der findes også en brevveksling mellem professor Bengt Strömngren og hende [2].

Figur 2. Julie Vinter Hansen på observatoriet i sin nye observationsdragt (1957). Foto: Svend Laustsen.

Dagligt liv på observatoriet

I foråret 2024 inviterede KIF (Kvinder i Fysik) og Cosmic Dawn Centeret til et Julie Vinter Hansen-event. Arrangementet fandt sted i et atrium i den nye Niels Bohr-bygning i København. En gårdhave skulle opkaldes efter Julie Vinter Hansen. Eventet med oplæg og taler findes på KB. I det følgende citeres der herfra [3].

Talerne var astronomer, som havde kendt og arbejdet under Vinter Hansen i 1950'erne. Disse oplæg giver et blik på hende som astronom og konstitueret leder, som hun blev i 1951 og frem til 1958 samt en indsigt i dansk astronomi på det tidspunkt. De tre medarbejdere var Svend Lausten (f. 1927), Erik Høg (f. 1932) og Jørgen Otzen Petersen (f. 1935).

Svend Lausten havde sin daglige gang på Observatoriet fra 1953 og seks år frem. Det meste af tiden under Vinter Hansens ledelse, fordi den øverste leder Bengt Strömngren drog til USA.

Lausten satte stor pris på hende. "Frøken Vinter Hansen har for mig været som den gode fe, der har gjort mig meget godt. Men dus og på fornavn hørte ikke den tid til. Faktisk falder det mig stadig lidt fremmedartet at kalde hende Julie. I omtale hed hun dengang altid VH, så det holder jeg mig til". Det hedder hun også i resten af artiklen.

Det fremgår af Laustens beretning, at observatoriet havde en del arbejde med at udgive Københavns Universitets Almanak, også kaldet Skriv- og Rejse-Kalender, som er blevet udgivet så nogenlunde i sin nuværende form siden 1685. Der var tale om henholdsvis en dansk og en færøsk almanak og en meget kort for Grønland. Lausten skriver: "Udgivelsen var VH's ansvar, og pertentlig som hun var, kostede den os alle et betydeligt arbejde". Arbejdet med almanakken var krævende, også korrekturlæsningen. Tiden var presset og alle bidrog. Også magister Thernø, som en gang spydigt bemærkede: "Og vi tjekker om alle punktummer er pænt runde". Svend Lausten nævner, at han kom til at dumme sig ved en lejlighed, hvor VH overrakte ham et eksemplar. Han opdagede straks en trykfejl. Det gik VH meget på. Lausten fortæller også om Brorfelde Observatoriet, som VH havde tilsyn med opførelsen af. Hun købte derfor en bil og fik sat et lille mærke på sin bildør med bogstaverne VH smukt trykt i guld.

Figur 3. Astronomisk observatorium på Østervold med personale 1958. Fra venstre ses: Magister K. A. Thernø, Pedel Jensen, Sekretær Lilly Ribbjerg, Sekretær Yvonne Pedersen, Observator Julie Vinter Hansen, Værkstedsleder Poul Bechmann, Magister Erik Høg og cand. mag. Svend Lausten. Fotograf ukendt.

Brorfelde Observatoriet fungerede i perioden 1953–1996, og der blev anskaffet særlige observationsdragter til arbejdet.

Figur 4. Julie Marie Vinter Hansen. Foto: Lick Observatory Archive.

Observatoriet var i brug i 40 år, og det har været med til at sætte varige spor i astronomien, bl.a. med nøjagtige målinger af stjernernes positioner og opdagelsen af små himmellegemer i solsystemet. Brorfelde fik æren af at navngive nogle af de små himmellegemer med navne som Brorfelde og Holbaek. Da observatoriet blev bygget, var det et af de mest moderne i verden. Men i

1996 var der ikke længere brug for det. Der var for få observationsdage. Observatorier på den kanariske ø La Palma tog efterhånden over.

Figur 5. Julie Marie Vinter Hansen. Foto: Lick Observatory Archive.

Brorfelde Observatoriet blev rammen for den danske julekalender Julestjerner i 2012 på DR1, genudsendt i 2019. Observatoriet blev genåbnet efter 20 år i 2016. Det er nu et opdagelsescenter om naturvidenskabens forunderlige verden, og det er absolut et besøg værd. VH's indsats for observatoriet synes at være glemt. Jeg så hende ingen steder omtalt under mit besøg på Brorfelde i 2024, hvorimod den smukke pejsestue er opkaldt efter Bengt Strömgren.

Lausten fortæller, at VH var en god leder af observatoriet, og at hun havde øje for et godt arbejdsmiljø. Hun havde humor, et træk, som mange andre også fremhæver. Officielt var det Bengt Strömgren, som stod i spidsen for laboratoriet, men efter at han rejste til USA i 1951, fungerede VH som direktør. VH var des med faderen (Elis) men dus med sønnen (Bengt).

Der var kun få medarbejdere på Østervold i 1957. På kontoret sad frk. Yvonne Pedersen og af og til en assistent til maskinskrivning og andre kontoropgaver. Ud over VH var der kun en fuldtidsastronom, lektor K. A. Thernøe, der ligesom VH var blevet ansat under Elis Strömgren. De to skulle tage sig af det administrative arbejde, almanakkerne og lidt undervisning. Ebba Friis fra Det kongelige Bibliotek tog sig af biblioteket og kom en gang om ugen. Biblioteket var hovedbibliotek for astronomi i Danmark.

Julie Vinter Hansen opnåede meget i løbet af sin levetid. Jeg kan ikke bedømme hendes videnskabelige publikationer, men et "besøg" i Det Kongelige Biblioteks kataloger opregner mange publikationer fra hendes hånd. Der blev skrevet mange nekrologer efter hendes død i både danske og internationale tidsskrifter.

Som en anerkendelse af sit bidrag til astronomien blev VH valgt til Fellow i Royal Astronomical Society

i London i 1931, og hun blev udnævnt til Ridder af Dannebrogordenen i 1956.

Kvindepolitiske aktiviteter

Allerede som studerende var VH fagpolitisk aktiv. Hun var bl.a. formand for studenterrådet på naturvidenskab. Senere blev hun som nævnt medlem af mange faglige foreninger, men hun var også aktiv i forskellige kvindeorganisationer.

Hun var medlem af Kvindelige Akademikere, som blev oprettet i 1922. I 1925 deltog VH i Kvindelige Akademikeres jubilæumsfest i anledning af 50-året for kvinders adgang til universitetet. Hun var med til festmiddagen, hvor der var dækket til 361 personer. Hun sidder ved siden af sin mor. I bordplanen står: Observator, Frk. Julie Vinter Hansen og Fru Vinter Hansen.

Det var Kvindelige Akademikere, der med Lis Jacobsen, dr.phil. i nordisk filologi og leder af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Ordbog over det danske Sprog, som tog initiativ til jubilæumsbogen: *Kvindelige Akademikere 1875–1925* fra 1925. Der var tale om en omfattende kortlægning af de 379 kvinder, som havde taget candidateksamen ved universitetet. VH bliver nævnt her, men det bemærkes ikke som noget særligt, at hun var den første kvindelige ansatte på universitetet.

Kvindelige Akademikere var en forening, som nærmest modvilligt blev dannet, idet man ikke mente, at den var nødvendig, da danske kvinder havde opnået ligestilling! Formålet var at forbedre de kvindelige akademikers boligforhold samt ved privat gæstfrihed at fremme udveksling af danske og udenlandske kvindelige akademikere. Der blev afholdt enkelte foredragsmøder, fortrinsvis med udenlandske foredragsholdere. Kvindelige Akademikeres arkiv findes i Rigsarkivet.

Man skal nok ikke undervurdere organisationens betydning. Foreningen var fx meget aktiv i etableringen af kollegiet Kvinderegensen, som stod færdig 1932. Det var især det internationale, som prægede foreningen. Foreningen var tilsluttet *International Federation of University Women (IFUW)*, som havde klubhuse i London, Paris og Washington, afholdt kongresser, uddelte stipendier og beredvilligt hjalp medlemmer, der rejste i udlandet.

At der var tale om en international forening, fik faktisk betydning, idet man uddelte legater og modtog gæster fra udlandet. I Kvindelige Akademikeres arkiv findes en fortegnelse over legater helt tilbage fra 1938. Især fra 1946 blev der formidlet mange stipendier under *American Association of University Women, International Study Grants* til ophold og rejser. VH bidrog især i foreningens internationale arbejde. Med disse initiativer var foreningen med til at styrke de kvindelige akademikers og forskeres kompetencer, kvalifikationer og internationalisering.

VH blev foreningens repræsentant i Danske Kvinders Nationalråd, hvor hun arbejdede med internationale spørgsmål og var udenlandsk sekretær 1931-34. Senere blev hun medlem af Danske Kvinders Erhvervsråd (oprettet 1934), som var en forløber for Ligestillingsrådet.

Kvinder, som følte sig diskrimineret på arbejdsmarkedet, kunne få råd og vejledning, og organisationen holdt øje med politikken vedrørende kvinders arbejdsforhold.

Figur 6. Julie Marie Vinter Hansen til den 7. generalforsamling i "The International Astronomical Union", Zürich, 1948. Foto: University of Chicago Photographic Archive.

VH var også medlem af Kvindelig Læseforening, som var oprettet i 1872 og blev nedlagt i 1962. Det var et meget vigtigt sted for kvinder, der ikke kunne få adgang til mænds læseforening Athenæum. I 1910 fik foreningen eget hus på Gammel Mønt nr. 1. Stedet fungerede ikke blot som bibliotek, men som mødested, hvor der også var restaurant og hotel. Selma Lagerlöf var en hyppig gæst og oplægsholder tilbage fra 1891. Hun kom der regelmæssigt og boede på Damehotellet, når hun var i byen.

De kvindelige studerende og akademikere og de første kvindelige politikere kom i Kvindelig Læseforening. Jeg vil gætte på, at VH allerede som studerende var medlem af foreningen, senere blev hun medlem af bestyrelsen. Men det var også en konservativ forening, og der var en del generationskonflikter. Det er her, vi i 1928 møder en ung Julie Vinter Hansen. Bestyrelsen havde med Sofie Alberti i spidsen stillet forslag om, at bibliotekspersonalet skulle afskediges ved ægteskab. Dansk Kvindesamfund var i oprør, og i bestyrelsen talte flere yngre medlemmer imod forslaget, herunder VH. Hun mente, at forslaget var en dolk i ryggen på dem, der havde arbejdet for kvindernes sag. Det væsentlige var, at kvinderne passede deres arbejde. Forslaget faldt.

VH støttede således kvindesagen. I forbindelse med et fødselsdagsinterview udtalte hun, at hun selv ingen vanskeligheder havde mødt. Hun virkede dog en anelse ambivalent, da hun blev spurgt, om kvinder manglede "den hellige Ild? Jeg vil nødig indrømme, at vi står under Manden i skabende Evne. Men saa mange Faktorer spiller ind for Kvindens vedkommende, at det er svært at sige noget generelt. Dog er det sikkert rigtigt, at Manden af mange Grunde i Almindelighed naar længere end Kvinden".

Afslutning

Kvinder fik adgang til at studere i 1875. Men vi skal frem til 1921, før de kunne bruge deres uddannelse i det offentlige. Hvorfor tog det så lang tid? Svaret er, at kvinder var uønskede; der var ikke brug for dem, og de skulle helst ikke blive for mange. Derfor blev der helt bevidst lagt forhindringer i vejen for kvindelige akademikere. Mange kvindespørgsmål blev negligeret, indtil kvinder havde fået stemmeret. Så kom der, hvad man kan kalde et åbent vindue, og vi fik adskillige ligestillingslove mellem 1919 og 1925: Lige løn og adgang til erhverv i det offentlige samt flere familieleve, som ligestillede parterne i ægteskabet og i forhold til børnene.

Julie Vinter Hansen havde en hjertesygdom og døde af et hjertetilfælde i Schweiz i 1960. Hun efterlod sig en arv af banebrydende præstationer og dedikation til fremme af kvinder i videnskab og samfund.

Før sin død stiftede hun en fond, der uddelte rejselegater til studerende og yngre kandidater inden for fagene astronomi, matematik og fysik. Ved uddelingen blev der benyttet moderat kønskvotering; under lige kvalifikationer skulle kvinder have fortrin for mænd. Rejselegatet uddeles stadig. I dag er det sammenlagt med fire andre fonde under Niels Bohr Fondet og administreres af Det Kongelige Danske Videnskaberne Selskab. Hun støttede således kvinder, både mens hun levede og efter sin død.

I 1941 blev asteroiden 1544 Vinterhansenia, opdaget af den finske astronom Liisi Oterma (1915-2001), navngivet til Julie Vinter Hansens ære. Det fortjente hun.

Litteratur

- [1] F. Pors (2023) "Julie Vinter Hansen", Dansk Kvindebiografisk Leksikon på lex.dk.
B. Rosenbeck (2022) "100-års jubilæum for astronomisk sejr for ligestillingen", *Universitetsavisen*, 22. december.
Julie Vinter Hansens private arkiv findes i Rigsarkivet, fotoalbums findes på Det Kongelige Bibliotek.
- [2] E. Høg (2015) "Archives on astronomy from the 1950s", zenodo.org/records/109002662.2.
- [3] E. Høg, S.Laustsen og J. Otzen Petersen (2024) "Julie Vinter Hansen Event", (Cosmic Dawn Center udg.), Niels Bohr Institutet.

Tak til de tre forfattere for at dele deres fotos.

Bente Rosenbeck er professor emerita og tidligere leder af Center for Kønsforskning, Københavns Universitet.